

**FINANSIRANJE SPECIFIČNOG PREDUZETNIČKOG PODUHVATA – PČELARSTVA
FINANCING OF SPECIFIC BUSINESS ENTERPRISE - BEEKEEPING**Nemanja Čanak, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad***Oblast – INŽENJERSTVO I MENADŽMENT**

Kratak sadržaj – U radu su prikazana tri načina za finansiranje specifičnog preduzetničkog poduhvata iz oblasti pčelarstva. Posmatrano preduzeće može 50% potreba za kapitalom da obezbedi iz sopstvenih izvora. Imajući u vidu ovu činjenicu, drugu polovinu je potrebno obezbediti iz eksternih izvora: državnih, bespovratnih sredstava ili bankarskih kredita sa učešćem države. Dolazi se do zaključka da bi idealan scenario bio da preduzeće na državnom konkursu dobije maksimalan povraćaj sredstava u vrednosti od 50% od ukupne vrednosti investicije, ali može se dogoditi da dobije povraćaj od 30% ili da bude isključeno iz dobitnika državnih sredstava. Sva tri scenarija je bilo potrebno analizirati i na osnovu pojedinačnih slučajeva doneti zaključak koja bi situacija i ishod bili najpovoljniji.

Gljučne reči: mala i srednja preduzeća, investiranje, finansiranje, državne subvencije, pčelarstvo.-

Abstract - The paper will present three ways for financing a specific entrepreneurial enterprise in the field of beekeeping. Observed company can provide 50% of the capital requirements from its own sources. The other half will have to provide from external sources: state, grants or bank loans with the participation of the state. An ideal scenario would be that on state-run competition company receives a maximum return of 50% of the total value of the investment, but it may happen that it receives 30% refund or be excluded from the winner of state funds. All three scenarios should be considered.

Keywords: small and medium enterprises, investment, financing, government subsidies, beekeeping.

1. UVOD

Predmet ovog rada jeste analiza potencijalnih planova za finansiranje investicionih poduhvata, usmerenih na postojeće preduzeće (poljoprivredno-pčelarsko gazdinstvo), podsticajnim sredstvima Republike Srbije.

Osnovna pretpostavka koju ovaj rad pokušava da dokaže jeste da bi na primeru ovakvog preduzeća dobijanje podsticaja za investiranje od 50% od vrednosti celokupne investicije bilo dovoljno.

2. TEORIJSKE OSNOVE

Mala i srednja preduzeća su najrasprostranjeniji oblik privatnog biznisa u svetu i zapošljavaju najveći broj radnika, iako su još uvek u središtu interesovanja javnosti velike multinacionalne korporacije. Kako bi se ova tema rezumela na pravi način potrebno je, pre svega, objasniti pojam malih i srednjih preduzeća. Treba napomenuti da su kriterijumi za određivanje veličine preduzeća veoma različiti, ali je u redu najveća pažnja posvećena jednoj od najprihvatljivijih podela. To je kriterijum po kojem Small Business Administration deli preduzeća na:

1. Veoma mala – mikro preduzeća – ispod 20 zaposlenih,
2. Mala preduzeća – od 20 do 99 zaposlenih,
3. Srednja preduzeća – od 100 do 499 zaposlenih i
4. Velika preduzeća – 500 ili više zaposlenih.

Evropska Unija je u ovoj problematici pošla od najjednostavnije podele definišući mala preduzeća kao ona koja zapošljavaju manje od 100 zaposlenih, dok velika definiše kao ona koja imaju preko 100 zaposlenih.

Iz ugla privrede, mala i srednja preduzeća su jedan od najznačajnijih činilaca ekonomskog razvoja i promovišu privatnu svojinu i preduzetničke veštine [1].

Velika konkurentna prednost malih preduzeća jeste vrlo visok stepen fleksibilnosti i niski troškovi. Mala preduzeća, po pravilu osniva pojedinac, preduzetnik, koji je istovremeno vlasnik i menadžer preduzeća. On samostalno donosi sve odluke koje se odnose na poslovanje i snosi rizik poslovanja preduzeća. Značaj malih i srednjih preduzeća, u razvijenim zemljama se jasno vidi iz činjenice da u EU od ukupno 20 miliona preduzeća, čak 99% pripada njihovom sektoru. Ona u ukupnom bruto društvenom proizvodu učestvuju sa oko 60% i obezbeđuju preko 80 miliona radnih mesta tamošnjim stanovnicima [2].

Sektor malih preduzeća dobija poseban značaj u zemljama koje ostvaruju ubrzan tehnološki razvoj, jer se preko njih lakše dolazi do saznanja o novim tehnologijama, koje strani poslodavci donose na nova tržišta.

Kada je u pitanju stanje u Republici Srbiji, Vlada pruža finansijsku i nefinansijsku podršku malim i srednjim preduzećima, direktno preko pojedinih Ministarstava i indirektno preko institucija koje je osnovala radi regionalnog razvoja.

Gljučne institucije Vlade Republike Srbije koje finansiraju mala i srednja preduzeća su pre svega:

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio dr Mladen Radišić, van. prof.

1. Fond za razvoj,
2. Fond za inovacionu delatnost,
3. Agencija za osiguranje i finansiranje izvoza,
4. Razvojna agencija Srbije.

U sprovođenju kreditne podrške u 2018. godini učestvuju sledeće banke:

1. Zber banka,
2. Erste banka,
3. NLB banka,
4. Prokredit banka,
5. Banka inteza,
6. OTP banka,
7. Kredi agrikol banka,
8. Unikredit banka,
9. Halk banka,
10. AIK banka
11. Komercijalna banka i
12. Banka poštanska štedionica.

Od osiguravajućih društava učesnici su:

1. Triglav osiguranje,
2. Đenerali,
3. DOOR osiguranje
4. Dunav osiguranje (www.subvencije.rs)

3. PČELARSTVO

Pčelarstvo je vrsta poljoprivrednog zanimanja koja podrazumeva gajenje i iskorišćavanje medonosnih pčela u košnicama, zarad sticanja direktne ili indirektno koristi. Direktna korist se kroz pčelarstvo ostvaruje kroz sledeće proizvode:

1. Med,
2. Pčelinji vosak,
3. Pčelinji otrov,
4. Matični mleč,
5. Polen,
6. Propolis.

Indirektna korist koju pruža pčelarstvo ostvaruje se kroz oprašivanje poljoprivrednog bilja i znatno je veća od indirektno. Prevazilazi je od 100 do 150 puta, jer su u prirodi oko 80% biljaka entomofilne, tj. oprašuju se preko insekata. Oko 150 kulturnih biljaka na području Balkana zahteva oprašivanje pomoću pčela [4].

Evropska Unija je najveći svetski kupac meda i poseduje izuzetno modernu tehnologiju u oblasti pčelarstva. Obavlja ga na savremen način, ekonomično i u ogromnom obimu. Broj pčelara se procenjuje na oko 700 hiljada, pri čemu oni poseduju oko 15 miliona košnica. Čak oko 97% od tog broja su neprofesionalni pčelari, a oni čine oko 67% od ukupnog broja košnica Evropske Unije [5].

Iz EU bi se kao najdominantnija zemlja u proizvodnji i distribuciji pčelarskih proizvoda mogla izdvojiti Španija, u kojoj je pčelarstvo duga i čuvena tradicija već više stotina godina. U Španiji ima oko 2.426.460 košnica, od čega je oko 67% u rukama profesionalaca i poluprofesio-

nalaca. Nakon Španije, po broju košnica u EU slede Francuska i Grčka, sa 1,58 miliona. Većina izvoznog meda iz Španije odlazi u druge zemlje EU, uglavnom u Nemačku, Veliku Britaniju, Francusku i Italiju [5].

U zemljama EU pčelari vode veliku borbu sa poljoprivrednicima, koji svoje parcele pod industrijskim, medonosnim kulturama prskaju u vreme cvetanja – jedini period kada ih pčele obilaze. Iz ovog razloga često dolazi do masovnih gubitaka pčelinjih zajednica usled uginuća pčela, izazvanih masovnim trovanjem. Stanje na teritoriji Velike Britanije je posebno zabrinjavajuće jer je na njoj ostalo manje od jedne četvrtine potrebnih pčelinjih zajednica. U Francuskoj i Nemačkoj je nešto bolje i tamo ima od 25% do 50% neophodnih rojeva pčela. Iz ovog razloga je poljoprivreda, pogotovo u razvijenim zemljama EU, sve više zavisna od drugog, sporednog oprašivanja, u kom učestvuju divlje pčele i bumbari, a to su još osetljiviji insekti. Ukoliko i njihov broj počne da opada ili se drastično ne poveća broj gajenih pčelinjih rojeva, neizbežna je propast poljoprivrede u Evropi [6].

3.1. Pčelarstvo u Republici Srbiji

U Republici Srbiji je pčelarstvo već više stotina godina zanimanje koje je izuzetno cenjeno. Do pre samo 50 godina u srpskim selima ono je moglo da se obavlja bez bojazni od pčelinjih krpelja (varoa destructor) i ostalih bolesti koje sada mogu da desetkuju broj pčela u košnicama. Vrlo aktivna borba protiv njih je postala uslov opstanka u pčelarskoj delatnosti. Treba napomenuti i činjenicu da su te bolesti posledica transporta pčela iz drugih krajeva sveta i ukrštanja pčela sa balkanskog podneblja sa njima.

U Republici Srbiji je u poslednjoj deceniji pčelarstvo postalo grana poljoprivrede koja ima ubedljivo najveću tendenciju porasta. Veliki broj mladih ljudi, pri čemu je potrebno napomenuti da je veliki procenat njih akademski obrazovan, pokreće se ka ovom preduzetničkom poduhvatu. Zbog velikog bogatstva nezagađene prirode (šuma, proplanaka, livada, planina...) Srbija ima odlične uslove za gajenje pčela. Srpski med je jedan od najkvalitetnijih i najtraženijih u Evropi. Najviše meda Republika Srbija izvozi u Italiju, Norvešku, Crnu Goru, Nemačku i Austriju. Godišnji proseki u izvozu meda Republike Srbije je oko 2000 tona. Treba napomenuti da su cene meda u izvozu vrlo niske, što u velikoj meri izaziva nezadovoljstvo, pogotovo onih pčelara koji imaju manje od 100 pčelinjih zajednica. Iz ovog razloga država i uzima veliko učešće u podsticanju razvoja pčelarstva delatnosti.

Jedan od državnih načina podrške srpskim pčelarima su podsticaji po košnici, u vrednosti od 720 dinara po istoj. Drugi način na koji država pomaže su podsticaji za investicije u pčelarstvu. Njih odobrava Ministarstvo poljoprivrede. Odobravaju se podsticaji u vrednosti do 50% od celokupne investicije, bez PDV-a [7]. Treći vid državne pomoći su bankarski krediti sa učešćem države, koji se odobravaju pčelarima za velikim olakšicama u odnosu na uslove koji vladaju na tržištu. U nastavku je u tabeli 1. dat prikaz uslova za dobijanje kredita sa učešćem države. U zagradama su crvenom bojom dati uslovi koji vladaju na tržištu.

Tabela 1. Odnos podsticajnog kredita za pčelare i kredita bez podsticaja

VRSTA KREDITA	GOTOVINSKI KREDIT ZA POLOPRIVRDNIKE
Iznos kredita	RSD 100.000,00 (maks. do 1.800.000) (do 500.000 RSD)
Rok otplate	12 meseci
Valuta u kojoj se ugovara kredit	RSD
Nominalna kamatna stopa na godišnjem nivou	3,00% fiksna tokom celog roka otplate (16%)
Ukupan iznos kredita sa kamatom	101.514,07 RSD (108.877,03 RSD)

Da bi se učestvovalo u bilo kojoj vrsti podsticajnog finansiranja od strane države i njenih institucija neophodno je potpuno ozakoniti svoje poslovanje:

1. Prvenstveno registrovati pčelarsko gazdinstvo,
2. Registrovati pčelinjak i obeležiti košnice,
3. Izvršiti prijavu, odjavu i redovan pregled pčelinjih društava.

4. PODACI I KORIŠĆENE METODOLOGIJE

Preduzeće posmatrano u radu je registrovano poljoprivredno gazdinstvo za proizvodnju i distribuciju meda i ostalih pčelarskih proizvoda. Sedište preduzeća je u Novom Sadu i poseduje pčelinjake u selu Vajska i na Fruškoj gori. Pripada redu mikro preduzeća i porodičnog je tipa. Osnovano je 1988. god. Proizvodi preduzeća su:

1. Prolećni livadski med,
2. Čist bagremov med,
3. Lipov med,
4. Letnji livadski med,
5. Šumski med,
6. Propolis kapi.

U nastavku sledi izgled proizvoda na slikama 1,2,3 i 4.

Slika 1. Prolećni i letnji livadski med

Slika 2. Med od čistog bagrema

Slika 3. Lipov i šumski med.

Slika 4. Propolis kapi

Preduzeću je potrebna nabavka:

1. Novih vrcaljki (2) – Mašine koje uz pomoć centrifugalne sile, okrećući ramove pripremljene za vrcanje oko svoje ose, obavljaju ekstrakciju meda iz njih;
2. Novih kada za med (2) – Radni elementi iznad kojih se pripremaju ramovi sa medom za vrcanje i koji sprečavaju da med iz njih curi na neželjene površine;
3. Paketa pčelarske opreme (3) – Paketi koji uključuju pčelarsku kapu, odelo, pčelarski nož, dimilicu i viljuške za otčepljavanje ramova sa medom;
4. Burad za med zapremine 250 l (5) – Prohromska burad u koja se može bezbedno usuti do 300 kg meda i u kojima se on lako čuva u svežem, sirovom stanju;
5. Burad za med zapremine 60l (10) - Prohromska burad u koja se može bezbedno usuti do 75 kg meda i u kojima se on lako čuva u svežem, sirovom stanju.

Pored navedenih potreba, preduzeće treba da investira u:

1. Adaptaciju prostorije za novi proizvodni pogon u selu Vajska;
2. Adaptaciju prostorije za novo skladište u selu -Vajska;
3. Adaptaciju prostorije za novi proizvodni pogon na Fruškoj gori i
4. Adaptaciju prostorije za novo skladište na Fruškoj gori.

U nastavku sledi tabela 2, sa ukupnim troškovima koje iziskuju planirane investicije preduzeća.

Tabela 2. Ukupni troškovi preduzeća

Vrsta investicije	Troškovi
Investicije u opremu	3150
Investicije u adaptaciju prostorija	7200
Ukupno:	10350

Metodologija korišćena u radu je, pre svega, teorijski pristup, pri čemu su objašene osnovne odlike malih i srednjih preduzeća, kao i pčelarskog zanimanja. Teorijske osnove su neophodne za razumevanje daljeg istraživanja. Zatim je u radu korišćena uporedna analiza.

Ovom metodom su stavljena u proporciju tri moguća scenarija za koje postoji realna mogućnost nastupanja. Uporednom metodom se došlo do zaključka da je prvi scenario ubedljivo najpovoljniji po preduzeće, a treći najmanje povoljan, ali opet izvodljiv zbog zaista podsticajnog investicionog okruženja u Republici Srbiji i učestvovanja države, podsticajnim investiranjem, kao i učestvovanjem u kreditima komercijalnih banaka. Treba dodati da se većina pravnih lica u Srbiji i pored svega, finansira preko bankarskih kredita, bez učešća države.

5. MOGUĆI SCENARIJI

U nastavku su predstavljeni mogući scenariji u kojima bi preduzeće moglo da se nađe nakon konkursa za dobijanje državnih, podsticajnih sredstava:

Scenario 1 – Preduzeću se odobravaju bespovratna sredstva u vrednosti od 50% od ukupne vrednosti investicije i ono ne mora da koristi eksterne izvore, jer poseduje sopstvena sredstva od 50% od ukupnih potrebnih sredstava.

Scenario 2 – Preduzeću se odobravaju bespovratna sredstva u vrednosti od 30% od ukupne vrednosti investicije i ono mora da iz eksternih izvora obezbedi 20% svojih potreba za kapitalom.

Scenario 3 - Preduzeću se ne odobravaju bespovratna sredstva i ono mora iz eksternih izvora da obezbedi 50% svojih potreba za kapitalom. Ovo je scenario koji je najmanje povoljan za preduzeće.

Treba napomenuti da je ubedljivo najpovoljniji scenario za preduzeće onaj pod brojem 1, a najmanje povoljan onaj pod brojem 3. Međutim, kada bi došlo do ovog scenarija, moguće bi bilo pronaći prihvatljivo rešenje, jer bi preduzeće dobilo kredit sa učešćem države, što bi značilo znatno povoljnije uslove od onih koji vladaju na tržištu

6. ZAKLJUČAK

Kroz rad je pokazano realno stanje u oblasti pčelarstva u Republici Srbiji i sve mogućnosti za finansiranje koje ona nudi svojim pčelarima. Utvrđeno je da su oni u vrlo povoljnom položaju, čak najpovoljnijem od svih poljoprivrednih proizvođača.

Takođe je ustanovljeno da nijedan scenario od navedena tri ne bi predstavljao nerešiv problem po preduzeće jer bi, makar posle konkursa ostalo i bez podsticaja, moglo da sredstva obezbedi iz vrlo povoljnih kredita sa učešćem države.

Zaključak autora jeste da ukoliko se poseduje iskrena želja da se započne sa pčelarstvom u Republici Srbiji, treba to uraditi u zakonskim okvirima i na taj način u potpunosti iskoristiti velike pogodnosti koje država, kao partner, nudi pčelarima.

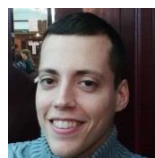
7. LITERATURA

- [1] Ožegović L, Pavlović N, *Menadžment malih i srednjih preduzeća – nosilac razvoja privrede*, Škola biznisa, Beograd, 2012.
- [2] Dostić M, *Menadžment malih i srednjih preduzeća*, Ekonomski fakultet univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2003.
- [4] Kulunčević J, *Pčelarstvo*, Imperija knjiga, Kragujevac, 2012.
- [5] Kapri E, *Zdravlje pčela u Evropi – činjenice i brojke – Zbirka najnovijih informacija o zdravlju pčela u Evropi*, Katolički univerzitet „del Sacro Coure“, Brisel, 2014.
- [6] D.Kremp, D.Semkat, *Leben der Bienen*, Th.Bornath. Universität Rostock, Institut für Physik, D–18051 Rostock, Germany

Internet izvori:

- [3] Internet izvor: (www.subvencije.rs)
- [7] Internet izvor: (www.spos.rs)

Kratka biografija:

Nemanja Čanak rođen je u Novom Sadu 1991. god. Srednju školu „Svetozar Miletić“ smer ugostiteljski tehničar, završio je 2010. godine a Visoku poslovnu školu strukovnih studija u Novom Sadu 2014. Potom je upisao Fakultet tehničkih nauka takođe u Novom Sadu na kome je diplomirao 2016. Master rad na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Inženjerstva i menadžmenta – Finansiranje specifičnog preduzetničkog poduhvata – pčelarstva, odbranio je 2018.god.